

**Inventarisatie Nederlandse COVID-19 Onderzoeken:**  
**Preventie en zorg & Brede maatschappelijke vraagstukken**  
 Rapportage nr. 1, 15-05-2020

**Inleiding:**

Er lopen momenteel veel onderzoeken in Nederland omtrent Corona. Om overzicht te bewaren over de uitgevoerde studies, worden hier de relevante resultaten gepresenteerd. De onderzoeken in dit overzicht zijn gericht op preventie & zorg en brede maatschappelijke vraagstukken en uitgesplitst naar doelgroep: kwetsbare groepen en algemene bevolking. De inhoud van deze rapportage is gebaseerd op het overzicht van lopende onderzoeken opgesteld door ZonMw, dd 14 mei 2020.

De rapportage besluit met enkele algemene opmerkingen.

**Kwetsbare groepen**

Universiteit van Amsterdam (UVA) i.s.m. consortium (o.a. UvA/AMC, VU, Trimbos, Hogeschool Amsterdam, Pharos, Ben Sijetcentrum): Impact of Social Isolation on Vulnerable Populations during COVID-19

- Eerste resultaten worden half mei verwacht

Trimbos: Factsheet panel Psychisch Gezien. Eerste bevindingen van het vragenlijstonderzoek bij het panel Psychisch Gezien (Eerste ronde tweede helft april)

- 40% van de volwassenen die langere tijd last hebben van psychische klachten ervaart meer psychische klachten dan voor de coronacrisis en 11% heeft sinds de coronacrisis een psychische crisis doorgemaakt.
- De kwaliteit van leven is verder gedaald van een 6+ naar een 6-. Uitzondering; mensen met psychose, door minder prikkels/drukke lijken zij baat te hebben bij de coronacrisis.
- De mate van eenzaamheid is niet veranderd (wel hoe die wordt ervaren). Vóór de coronacrisis ervoer 74% voldoende structuur in de dag, nu geldt dat nog maar voor 44%.
- Afname in face-to-face hulpverlening voor volwassenen die langere tijd last hebben van psychische klachten (26%, voorheen 83%).
- Het percentage mensen dat thuis wordt bezocht door een hulpverlener is gedaald van 38% naar 9%.
- 55% is tevreden over de huidige vorm van contact. Wat in de waardering veel uitmaakt is of huisbezoek en face to face contact zijn gehandhaafd en of er is overlegd over de manier waarop het contact in de coronatijd het beste kan plaatsvinden. Met de helft van de panelleden (52%) is daarover niet overlegd.
- Niet alleen de vorm van de contacten is veranderd, men krijgt gemiddeld ook minder hulp van hulpverleners dan voorheen en de contacten duren gemiddeld korter. Het is belangrijk dat de hulpverleners geen standaardoplossingen toepassen, maar – conform de ggz- coronarichtlijn – in overleg met cliënten de best passende contactvorm bepalen.

Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN) i.s.m. Politie academie en Landelijk Operationeel Team-Corona (LOT-C): Wekelijks beeld kwetsbare groepen over week 19 van maandagmorgen 4-5 t/m zondagnacht 10-5

- Corona-maatregelen leiden landelijk niet tot een significante stijging van zorgmeldingen en registraties van huiselijk geweld bij veilig thuis, en van suicides of suïcidepogingen.
- Het percentage opgelegde huisverboden is 4-5% hoger en het aantal acute dwangopnames 8-9% hoger dan in de periode voor de corona-crisis.
- Verward gedrag en overlast door dak- en thuislozen is duidelijk meer dan in deze periode vorig jaar. Voor die laatste gelden wel regionale verschillen.
- Face to face contact in de hulpverlening voor mensen met ernstige psychische en sociale problematiek en mogelijkheden voor dagbesteding nemen voorzichtig toe.
- Niet in alle regio's is er voldoende opvang beschikbaar voor dak- en thuislozen, met name als het gaat om opvang voor besmette en/of zieke dak- en thuislozen.

Clëntenorganisatie MIND: Vervolgenquête effecten corona op mensen met psychische en/of psychosociale kwetsbaarheden en hun naasten (Onderzoek GGZ panel, 23 maart is de eerste vragenlijst uitgezet, 21 april de vervolgvragenlijst).

- Bijna 65% van de mensen die al psychische klachten ervoeren vóór de uitbraak van het Corona-virus hun klachten toenemen. Stress en spanning worden eind april vaker genoemd dan angst en paniek in het onderzoek van eind maart.
- Ten opzichte van het onderzoek in maart, is bij een groter deel wel een vorm van hulpverlening op gang gekomen. Dagbesteding bij 80% van de cliënten nog steeds niet gestart.
- Cliënten zijn minder tevreden door weinig inspraak in aanpassen vormen van hulpverlening (alternatieven als beeldbellen vinden ze minder goed). Hulpverlening in de buitenlucht vinden de meeste cliënten daarentegen wel een verbetering.
- Druk op familieleden en naasten: Drie op de vier familieleden en naasten van mensen met psychische problemen geeft aan zich machteloos te voelen en 86% maakt zich grote zorgen voor het welzijn van de client.

Nederlandse Straatdokters Groep (Corona monitor Dak- en Thuislozen)

- Nog geen resultaten

Sociaal Cultureel Planbureau (SCP): Eerste doordenking maatschappelijke gevolgen coronamaatregelen, beleidssignalement – GGZ en verpleeghuizen (Literatuuronderzoek)

- GGZ: De huidige cliënten van de GGZ kunnen heel verschillend reageren op de crisis en de genomen maatregelen. Bij een deel zal de crisis klachten verergeren, zeker naarmate de maatregelen langer duren. Wellicht hebben zij straks extra intensieve of langer durende zorg nodig om weer op peil te komen. Hoe langer de maatregelen gaan duren, hoe zwaarder ook de mantelzorgers van mensen met psychische problemen zullen worden belast – een groep die het ook in normale omstandigheden al zwaar heeft.
- Verpleeghuizen: Het verbod op het brengen van een bezoek aan bewoners van verpleeghuizen heeft waarschijnlijk (grote) negatieve gevolgen voor hun kwaliteit van leven

(oa door afnemend contact met anderen en toename van eenzaamheid). Er ontstaat mogelijk een onvervulde zorgbehoefte omdat de ondersteuning door het netwerk en van vrijwilligers deels wegvalt en de dagelijkse routine wordt doorbroken (wat voor deze groep negatieve gevolgen voor het welzijn kan hebben).

#### Algemene bevolking

NIVEL: Hoe lang accepteren burgers diverse maatregelen om de verspreiding van het Coronavirus te beperken? (NIVEL Consumentenpanel Gezondheidszorg Meetmoment 2 (13/4 – 19/4 2020) en meetmoment 3 (27/4 – 3/5 2020))

- Het lijkt er op dat de steun voor een lange duur van de landelijke corona-maatregelen die ook beperkingen opleggen aan mensen zonder klachten iets lijkt af te nemen.

Sociaal Cultureel Planbureau (SCP): Eerste doordenking maatschappelijke gevolgen coronamaatregelen, beleidssignalement – Vrije tijd (Literatuuronderzoek)

- Veel burgers nemen deel aan het maatschappelijke leven en worden in de door hen gewenste deelname beperkt. Dit zet de mogelijkheden tot ontspanning, ontplooiing, ontmoeting, ondersteuning en onderscheiding onder druk.
- De oproep om zoveel mogelijk thuis te blijven en thuis te werken kan betekenen dat de vrije tijd minder 'vrij' voelt en dat alleenstaanden, mensen met een kwetsbare gezondheid en ouderen meer eenzaamheid ervaren.
- De sluiting van voorzieningen en het verbod op evenementen betekent een grote inperking van de vrijheid om de uithuizige vrije tijd naar eigen voorkeur te besteden, inclusief sport- en de kunstbeoefening. Een anderhalvemetersamenleving zal dat maar deels veranderen.
- De maatregelen hebben mogelijk ook gevolgen voor de cohesieve en verbindende functie tussen verschillende bevolkingsgroepen die wel aan de sport- en cultuursector wordt toegeschreven
- De coronamaatregelen beperken het zinvol meedoen via vrijwilligerswerk.

Namens Nederland: Resultaten Namens Nederland. Tussenresultaten 13 mei 2020 (Enquête gestart op 15 april)

- Nederlanders zijn momenteel minder gelukkig dan in 2019, maar zijn op het moment wel aanzienlijk gelukkiger met Nederland dan in 2019.
- 65% Nederlanders is tevreden over hoe de overheid met de corona crisis omgaat.
- In de toekomst willen de inwoners van Nederland meer aandacht voor de zorgsector, werkgelegenheid, klimaat en omgeving en het onderwijs.
- Daarnaast steunen ze een breed pakket aan maatregelen die de economie weer op gang moeten helpen. Vooral de hulp aan het midden- en kleinbedrijf en mensen met een tijdelijk dienstverband vinden ze belangrijk.
- Vooralsnog een relatief klein deel van de bevolking (12%) maakt zich zorgen om zijn baan.

- 72% van de Nederlanders wil een versoepeling van de lock down, met aanvullende maatregelen zoals het dragen van mondkapjes, als dat een redelijk economisch herstel oplevert.
- 43% van de Nederlanders heeft de laatste tijd negatieve emoties, zoals zich bezorgd, gestrest, bedroefd, boos of bang voelen.
- Over het gebruik van apps is er spreiding in de mening van de Nederlanders, 32% vindt dat apps meer moeten worden ingezet om het virus op te sporen.

Technische Universiteit Delft: Duivelse dilemma's ten tijde van COVID-19: Een empirisch onderzoek naar de voorkeuren van Nederlanders voor versoepeling van de intelligente *lockdown* (Keuze-experiment)

- De gemiddelde Nederlander heeft oog voor zowel de directe (fysieke) zorg-gerelateerde effecten van beleid inclusief de werkdruk in de zorgsector, alsmede voor de indirecte impact op mentale gezondheid, economie, onderwijs en de persoonlijke financiële situatie.
- Het vermijden van sterfgevallen en het beperken van de werkdruk in de zorg spelen een dominante rol in de afwegingen van Nederlanders.
- Er is ook een aanzienlijke bereidheid om de maatschappij ernstige corona-gerelateerde effecten op de fysieke volksgezondheid te laten ondergaan (inclusief toename sterfgevallen), wanneer hier een substantiële vermindering van negatieve indirecte effecten op geestelijke gezondheid, economie, onderwijs en de persoonlijke financiële situatie tegenover staat.
- Per vermeden corona-gerelateerd sterfgeval is de gemiddelde respondent bereid om een toename te accepteren van (afgerond op hele personen) 10 personen met lichamelijke problemen, of 15 personen met psychische problemen, of 18 kinderen met onderwijsachterstand of 77 huishoudens met langdurige (> 3 jaar) forse inkomensachteruitgang (> 15% netto inkomen).
- De gemiddelde Nederlander accepteert een totaalbedrag per vermeden sterfgeval van 2,03 miljoen euro. Dit ligt in lijn met de in Nederland en binnen de OECD gangbare waarden.
- Een maatregel zal in het algemeen meerdere negatieve indirecte effecten hebben, die opgeteld ook zwaarwegend (kunnen) zijn. De resultaten stellen beleidsmakers in staat om per combinatie van beleidseffecten te bepalen of de netto-waardering in de samenleving positief of negatief is.
- In algemene zin sluiten de resultaten aan bij het momenteel gevoerde beleid, waarin nadruk ligt op het redden van mensenlevens en het beschermen van de zorg, maar er tegelijkertijd aandacht is voor de overige, indirecte effecten van lockdown.

#### Algemene opmerkingen

Deze eerste rapportage omvat een samenvatting van de resultaten. In de volgende rapportages wordt ook aandacht besteed aan een duiding van de resultaten.

De tweede rapportage is gepland voor 29 mei 2020.

Deze rapportage is opgesteld door:

(10)(2e) (2e), (10)(2e), (10)(2e)

RIVM Centrum Gezondheid en Maatschappij